νὰ γίνηται ἀντιληπτή. Καὶ ἡ φιλοσοφία του, μόνον ὑπὸ τὴν τελευταίαν αὐτὴν μορφὴν εὗρε τὴν μεγαλυτέραν διάδοσιν εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατόν του, διαμορφωθεῖσα βεβαίως, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀναλόγως πρὸς τὸν ἀτομικὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ψυχοσύνθεσιν τῶν φιλοσοφούντων, ἀφ' ἑτέρου δ' ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐν γένει ἐξέλιξιν καὶ πρὸς τὰς τροπὰς τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν μυστικοθεολογικὴν κατεύθυνσιν ἀναπτύσσεται καὶ καλλιεργεῖται καὶ ἡ διαλεκτικὴ καὶ καθ' αὑτὸ φιλοσοφία, ἔχουσα μὲν ἀφετηρίαν τὴν δευτέραν ὡς ἄνω ἄποψιν τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας,διαμορφουμένη ὅμως κατὰ πρόσωπα, κατὰ περιστάσεις καὶ κατ' ἀλληλεπιδράσεις πρὸς ἄλλας φιλοσοφικὰς Σχολάς. Αἱ ἐκ τῶν δύο αὐτῶν ἀφετηριῶν παράλληλοι κατευθύνσεις διασταυρώνονται καὶ ἀλληλοσυγκρούονται πολλάκις, τὸ πνεῦμα ὅμως τοῦ Πλάτωνος, ὡς ἥλιος νοητός,λάμπει καὶ εἰς τὰς δύο καὶ γονιμοποιεῖ ὅπου καὶ ὅπως εἶναι δυνατὸν τὸ ἔδαφος τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ὁ Πλάτων καὶ ἡ φιλοσοφία του διὰ τῶν αἰώνων ἐπιδροῦν ποικιλοτρόπως μέν, πάντοτε ὅμως εὐεργετικῶς.

7. *Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος διὰ τῶν αἰώνων.*

α') *Ὁ Πλάτων ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ πνευματικῇ ζωῇ πρὸ τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ.*

Ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ Πλάτωνος ἤσκησαν μεγίστην ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας ὅλων τῶν αἰώνων.Συγκεντρώσας καὶ διαμορφώσας ὅ,τι πρὸ αὐτοῦ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φιλοσοφία εἶχον φέρει εἰς φῶς, ἀπετέλεσεν ὁ Πλάτων πηγὴν καὶ ἀφετηρίαν διὰ τὰς μετ'αὐτὸν κατευθύνσεις καὶ διαμορφώσεις τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πνευματικῆς ἐν γένει ζωῆς. Καὶ αἱ μὴ προελθοῦσαι ἀπὸ τὰς θεωρίας αὐτοῦ καὶ ἀντιλήψεις Σχολαί, καθὼς ἡ Στοά, ὁ Ἐπικουρισμός, ἡ Κυνικὴ φιλοσοφία κλπ. ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐπίδρασιν τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας καὶ δι' ἀλληλεπιδράσεως πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν καὶ πρὸς τὴν Περιπατητικὴν λεγομένην Σχολὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀνέπτυξαν τὰς θεωρίας των καὶ ἔδρασαν καὶ συνετηρήθησαν ὅσον καὶ ὅπως ἦτο δυνατὸν μέχρι τοῦ τρίτου περίπου αἰῶνος μετὰ Χριστόν, ὁπότε ἀφωμοιώθησαν πρὸς τὴν Νεοπλατωνικὴν φιλοσοφίαν, ἢ ἔπαυσαν νὰ ὑπάρχουν κατ' οὐσίαν.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΤΑΜΙΕΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΙΔΡΥΤΗΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ὅπως ἐκ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτους προῆλθον διάφοροι φιλοσοφικαὶ κατευθύνσεις καὶ σχολαί, ἀναλόγως, εἴτε πρὸς τὴν θεωρητικὴν ἢ τὴν πρακτικὴν ἄποψιν τῆς Σωκρατικῆς Ἰδεολογίας, εἴτε πρὸς τὰς κλίσεις καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν Σωκρατικῶν, οὕτω καὶ ἐκ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος προέκυψαν διάφοροι θεωρίαι διὰ τῶν δύο Σχολῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγεννήθησαν ἐξ αὐτῆς, διὰ τῆς Ἀκαδημίας, καὶ διὰ τῆς Περιπατητικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὅλαι αὗται αἱ θεωρίαι ὁρμῶνται εἴτε ἀπὸ τὸν μυστικισμόν, εἴτε ἀπὸ τὴν Διαλεκτικὴν τοῦ Πλάτωνος. Τὸν μυστικισμὸν καὶ τὰς θρησκευτικοθεολογικὰς ἀντιλήψεις, ἢ τὰς ὑπὸ μυθολογικὴν μορφὴν μεταφυσικὰς θεωρίας συμφώνως πρὸς τὸν διάλογον Τίμαιον, ἀκολουθεῖ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ Ἀκαδημία. Εἰς τὴν διαλεκτικὴν καὶ τὴν διὰ ταύτης ἔρευναν καὶ ἑρμηνείαν τῶν κατὰ τὸν κόσμον, τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν καὶ τῶν Θεόν, ἀφοσιώνεται ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ ὁποῖος δὲν ἠσπάσθη τὸν Πλατωνικὸν Πυθαγορισμὸν καὶ τὰς ἀριθμοθεωρίας, οὔτε παρεδέχθη τὰ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ κατὰ τὸ τελευταῖον μάθημα παρὰ τοῦ Πλάτωνος λεχθέντα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὴν π α λ α ι ὰ ν Ἀ κ α δ η μ ί α ν μέχρι τῶν μέσων τοῦ τρίτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, καλλιεργεῖται ἡ ἀριθμοθεωρία, αἱ διαιρέσεις κλπ. μὲ βάσιν τὰς τελευταίας τοῦ Πλάτωνος θεωρίας καὶ τὴν περὶ ἀγαθοῦ ὡς ἑνός, διδασκαλίαν τούτου. (Σπεύσιππος 347-339 πρ.Χρ. ἀρχηγὸς τῆς Ἀκαδημίας διαδεχθεὶς τὸν Πλάτωνα). Ἐπὶ Ξενοκράτους ἀμέσως μετὰ τὸν Σπεύσιππον, ὁ μυστικισμὸς ἀνεπτύχθη καὶ ἐπεκράτησεν ἀκόμη περισσότερον ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, ἡ ὁποία λόγῳ καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀρχηγοῦ της, τώρα εἶχε λάβει τὴν μορφὴν Μοναστηρίου. Ὄχι μόνον ἡ ἀριθμοθεωρία καλλιεργεῖται περαιτέρω, ἀλλὰ καὶ διάφοροι ἀριθμοὶ μεταβάλλονται εἰς σύμβολα κατ' ἀπομίμησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ μυθολογίας καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Πυθαγορείων. Τὸ ἓν συμβολίζει τὸν Δία, τὸ δύο τὴν Μητέρα κλπ. Ἀπὸ τὰς περὶ ψυχῆς καὶ περὶ γεννητῶν θεῶν (κόσμου, ἀστέρων) καὶ περὶ δαιμόνων ὡς μεσολαβούντων μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ θεῶν, ὑποθέσεις καὶ μυθοπλασίας τοῦ Πλάτωνος, διαμορφώνονται ἀντιλήψεις περὶ πνευμάτων καὶ δαιμόνων, αἱ ὁποῖαι συνεχίζονται κατόπιν, καὶ διὰ τῶν θεωριῶν Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀργότερον συμβάλλουν εἰς τὰς περὶ ἀγγέλων καὶ δαιμόνων θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις. Καὶ τὰ περὶ στοιχείων (πυρός, ἀέρος κλπ.) καθὼς καὶ περὶ Ἔρωτος λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ὡς πραγματικά, καθὼς περιγράφονται εἰς τὸν Τίμαιον. Ἡ Πολιτειολογία καὶ ἡ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Α. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Κοσμολογία τῶν «Νόμων» τοῦ Πλάτωνος ἀποτελεῖ βάσιν καὶ ἀφετηρίαν τῆς φιλοσοφίας Φιλίππου τοῦ Ὀπουντίου, εἰς τὴν γραφίδα τοῦ ὁποίου ἀποδίδεται ἡ ἀντιγραφὴ τῶν Νόμων καὶ ἡ συγγραφὴ τῆς «Ἐπινομίδος». Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Τιμαίου ἐπίσης ὁ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἀναπτύσσει ἰδίαν θεωρίαν περὶ ἀτόμων καὶ ἐπιδίδεται εἰς τὴν Ἀστρονομίαν καὶ εἰς τὴν οὐράνιον μηχανικὴν διὰ νὰ σχηματίσῃ ἰδιαιτέρας περὶ κόσμου καὶ σύμπαντος θεωρίας. Ἐν γένει ὁ Τίμαιος ἀποτελεῖ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Παλαιᾶς Ἀκαδημίας καὶ διὰ τοῦτο ἐσχολιάσθη πρῶτος ἀπὸ τὸν Κράντορα. Αἱ εἰς τοὺς «Νόμους» θρησκευτικομυθολογικαὶ ἀντιλήψεις ἐπέδρων παρὰ πολὺ καὶ συνετέλεσαν μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μυστικισμοῦ καὶ τῆς δεισιδαιμονίας.

Ὁ Ἀριστοτέλης ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν καὶ αὐτὸς τῆς προσωπικότητος, τῆς θρησκευτικότητος καὶ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν τοῦ Πλάτωνος, ἐπεδόθη ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διαμόρφωσιν τῆς διαλεκτικῆς σχηματίσας σύστημα λογικῆς, τὸ περίφημον Ὄργανον. Ἐπίσης ἐκαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξε τὴν Πολιτειολογίαν καὶ Κοινωνιολογίαν καθὼς καὶ τὴν Ρητορικήν, τὴν ὁποίαν ἐστήριξεν εἰς τὴν Λογικὴν καὶ διαλεκτικήν. Εἰς τὴν περὶ φύσεως καὶ εἰς τὰς μεταφυσικὰς θεωρίας ὄχι μόνον δὲν ἠκολούθησε τὸν Πλατωνικὸν μυστικισμὸν καὶ Πυθαγορισμόν, ἀλλὰ καὶ μετέβαλε τὴν ἰδεοθεωρίαν εἰς ἐντελεχειοθεωρίαν καὶ τὴν ψυχολογίαν. Ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ἡ Δαιμονολογία, ὅπως καὶ τὰ Μαθηματικὰ καὶ ἡ Ἀστρονομία, ὀλίγον ἐνδιέφερον αὐτόν. Τὰ μαθήματα αὐτὰ ἄλλως τε καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ εἶχον χάσει τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον εἶχε δώσει εἰς αὐτὰ ὁ Πλάτων. Ἀργότερον μετὰ τῆς διαλεκτικῆς μεταφυτεύονται εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπὸ Δημήτριον τὸν Φηληρέα (297 πρ. Χρ.) καὶ ἐκεῖ καλλιεργοῦνται μὲ περισσοτέραν συμφωνίαν πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Πλάτωνος.

Αἱ δύο αὐταὶ παράλληλοι κατευθύνσεις ἐκ τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας ἀκολουθοῦν ἑκάστη ἰδίαν ὁδὸν δι' ἀνταγωνισμῶν καὶ ἀλληλεπιδράσεων τόσον πρὸς ἀλλήλας, ὅσον καὶ πρὸς τὰς ἄλλας φιλοσοφικὰς σχολάς, πρὸς τὴν Στοάν, πρὸς τὴν σχολὴν τοῦ Ἐπικούρου, πρὸς τοὺς Κυνικοὺς καὶ πρὸς τοὺς «σκεπτικοὺς» λεγομένους φιλοσόφους. Ἀλλ' ὁ δογματισμὸς καὶ αἱ θεολογικαὶ καὶ μεταφυσικαὶ ἀντιλήψεις τῆς Ἀκαδημίας, εἴτε καθ' ἑαυτά, εἴτε δι' ἀλληλεπιδράσεως πρὸς τὰς ἄλλας σχολὰς καὶ φιλοσοφικὰς θεωρίας, ἔφερον μοιραίως πρὸς τὸν σκεπτικισμὸν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν. Καὶ ἔχομεν τοιουτοτρόπως τὴν στρο-

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ Ο. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

φήν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν μέσην λεγομένην Ἀκαδημίαν καὶ μετ' αὐτῆς καὶ ὅλην σχεδὸν τὴν ἐπιστήμην καὶ φιλοσοφίαν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ τρίτου μέχρι τῶν μέσων τοῦ δευτέρου π.Χ. αἰῶνος. Ὁ σκεπτικισμὸς αὐτὸς ἀρχίζει ὡς διδακτικὴ καὶ ἐριστικὴ μέθοδος διὰ τοῦ Ἀρκεσιλάου (315—241 πρ. Χρ.). Ἡ Διαλεκτικὴ φέρεται εἰς τὸ κέντρον τῆς φιλοσοφικῆς κινήσεως καὶ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, ὁδηγεῖ ὅμως εἰς ἀγνωστικισμόν τινα ὅμοιον πρὸς τὸν τοῦ Σωκράτους: «Ἓν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα». Καὶ ναὶ μὲν δὲν ἦτο ὁ σκεπτικισμὸς αὐτὸς ὅπως ὁ τοῦ Πύρρωνος, διότι δὲν ἀπέκλειεν οὔτε τὴν πρόοδον εἰς τὴν γνῶσιν, οὔτε τὴν πίστιν, οὔτε ἀπεμάκρυνε τὸν Πλάτωνα ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν, οὐχ ἧττον ὅμως ἡ τροπὴ ἔφερε πρὸς τὸν πλήρη σκεπτικισμὸν καὶ ἀγνωστικισμόν, ὁ ὁποῖος ἑκατὸν ἔτη μετὰ τὸν Ἀρκεσίλαον, διὰ τοῦ Καρνεάδου (129 πρ. Χρ.) φθάνει εἰς τὸ τέλειον τῆς ἐξελίξεώς του. Ὁ Καρνεάδης θεωρεῖ ἀδύνατον καὶ ἀνεπίτευκτον τὴν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν γνῶσιν. Μόνον πιθανότητα παραδέχεται ἐπιτρέπουσαν ὅμως τὴν παραδοχὴν ἀντιθέσεων. Τοιουτοτρόπως αἱ βάσεις καὶ τὰ ἀξιώματα τῆς γνώσεως καὶ ἐπιστήμης καθὼς καὶ ἡ πίστις ἐκλονίσθησαν σοβαρῶς. Ὁ Πλάτων, τοῦ ὁποίου οἱ περισσότεροι διάλογοι ἐξεδόθησαν καὶ διωρθώθησαν ἢ ἡρμηνεύθησαν καὶ ἐσχολιάσθησαν ἐπὶ Ἀρκεσιλάου, εἶχε καταντήσει τώρα σκιὰ ἁπλῆ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Αἱ θεωρίαι αὐτοῦ καὶ ὁ βίος μυθιστορηματικῶς πως, ἐμελετῶντο ἐκ σεβασμοῦ μᾶλλον πρὸς τὸν μέγαν ἱδρυτὴν τῆς Σχολῆς καὶ κατὰ ἐπικρατήσασαν παράδοσιν. Ἀλλ' ὅπως πάντοτε, οὕτω καὶ τώρα, ὁ σκεπτικισμὸς δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐπιστήμην, διότι εἶναι ἄρνησις. Τὰ πράγματα εἶχον φθάσει μέχρι τοῦ σημείου, καθ' ὃ ἀπῃτεῖτο θετική τις φιλοσοφία καὶ ἀντίληψις περὶ κόσμου καὶ ζωῆς, εἰς τοῦτο δὲ ἔφερεν ἡ ὅλη πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα τῶν χρόνων ἐκείνων ὄχι μόνον τὴν Ἀκαδημίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας σχολάς

Ἡ Στοὰ διὰ τοῦ Παναιτίου (180—110 πρ. Χρ.) στρέφεται πρὸς τὴν Σωκρατικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐπιδίδεται εἰς φιλοσοφικὰς θεωρίας μὴ ἔχούσας ἀντικείμενον τὴν ἀθανασίαν, ἢ τὸ σύμπαν, ἢ τὴν ἀστρολογίαν καὶ τὰ θαύματα. Καὶ συμφωνεῖ μὲν κατὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Καρνεάδου, οὐχ ἧττον ὅμως ἐκτιμᾷ περισσότερον τὸν Σωκράτην καὶ τὴν ἰδεολογίαν του, τὸν δὲ Πλάτωνα, τὸν «Ὅμηρον τῆς φιλοσοφίας», ὅπως ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Παναίτιος, θέτει πολὺ ὑψηλά. Αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν διδάσκει καὶ διαδίδει εἰς τοὺς Ρωμαίους, οἱ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Ε.Υ.Δ. ΙΩΑΝΝΙΝΑ ΣΟΦΙΑΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
Ε.Υ.Δ της Ι.Π.Ι. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ὁποῖοι εἶχον κυριεύσει τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ποσειδώνιος (135–51 πρ. Χρ.) μετὰ τὸν Παναίτιον, ἀλλάσσει μὲν κατεύθυνσιν καὶ ἐπιδίδεται εἰς μυστικοθεολογικὰς καὶ φυσιοφιλοσοφικὰς περιέργους ἑρμηνείας καὶ ἀντιλήψεις κατ' ἐπίδρασιν καὶ τοῦ Ξενοκράτους, δὲν ἀσκεῖ ὅμως μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωήν, ἡ ὁποία διὰ Φίλωνος τοῦ Λαρισαίου τῆς τρίτης ἢ νέας λεγομένης Ἀκαδημίας καὶ δι' Ἀντιόχου ἐξ Ἀσκάλωνος, ἀμφοτέρων συγχρόνων καὶ διδασκάλων τοῦ Κικέρωνος, ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος. Ἡ ἀρετὴ ἀναγνωρίζεται ὡς ἀνωτέρα ἠθικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἀξία, ἡ γνῶσις δ' αὐτῆς ἀνοίγει πάλιν τὸν ὁρίζοντα ἐρεύνης εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ αἴρει ἐκ τοῦ μέσου τὸν σκεπτικισμόν. Ἀλλὰ τώρα στρέφεται ἡ προσοχὴ πρὸς τοὺς παλαιοτέρους μεγάλους φιλοσόφους καὶ ἐπικρατεῖ ἐκλεκτική τις τάσις, ἡ ὁποία φέρει εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῶν Ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων. Καὶ εἶναι αὕτη κυρίως καὶ κατὰ βάθος στροφὴ πρὸς τὸν Πλάτωνα. Ὁ Κικέρων θεωρεῖ τιμήν του νὰ λέγηται Ἀκαδημικὸς καὶ Πλατωνικός. Μεταφράζει διαλόγους εἰς τὴν Λατινικήν, τὸν Πρωταγόραν, τὸν Τίμαιον, καὶ γράφει περὶ Πολιτείας (De republica) καὶ περὶ Νόμων (De legipus) κατ' ἐπίδρασιν τοῦ Πλάτωνος, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκει στερεωτέρας καὶ σταθερωτέρας βάσεις, διὰ τὴν πίστιν, διὰ τὰ πεποιθήσεις καὶ διὰ τὰ ἰδεώδη του. Ἡ στοϊκὴ φιλοσοφία, καὶ ἡ περιπατητικὴ βοηθοῦν μᾶλλον εἰς τὴν ἐμβάθυνσιν εἰς τὰ κατὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν φύσιν καὶ συμπληρώνουν ὅσα ἡ Πλατωνικὴ φιλοσοφία παρέχει. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθησαν ἀντιλήψεις περὶ ζωῆς καὶ περὶ κόσμου Πλατωνικαί, τὰς ὁποίας καὶ ἐκθέτει σαφῶς ὁ Κικέρων εἰς τὸ ὄνειρον τοῦ Σκιπίωνος (Somnium Scipioms. De republ. VI 3, 7 κ.ἑξ.) Ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων, μετὰ τῆς ἐκδόσεως καὶ ἑρμηνείας τῶν Διαλόγων (Δερκυλλίδης, Θράσυλλος) γίνεται μεγαλυτέρα ἐμβάθυνσις καὶ εἰς τὸ φιλοσοφικὸν περιεχόμενον τούτων καὶ ἀναπτύσσονται διάφορα ζητήματα ἀφορῶντα εἰς τὴν ψυχήν, εἰς τὴν γένεσιν τῶν ὄντων, εἰς τὰς περὶ ἀριθμῶν θεωρίας, εἰς τὰς ἠθικὰς σχέσεις καὶ ἀντιλήψεις κλπ. (Πλούταρχος ὁ ἐκ Χαιρωνείας 45 πρ. Χρ.—125 μετ. Χρ., Θέων ὁ ἐκ Σμύρνης). Ὁ Ἀπολλώνιος ὅμως καλλιεργεῖ καὶ συνεχίζει τὸν μυστικισμὸν ὑπὸ Νεοπυθαγορικὸν καὶ Πλατωνικὸν πνεῦμα, ἐξαίρων τὸ ὑπερούσιον καὶ ὑπερκόσμιον τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ σπουδαιότερον ὅλων αὐτῶν εἶναι τὸ ὅτι καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς συστηματικὴν περιγραφὴν καὶ παράστασιν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος (Ἀλβῖνος, Ἀπουλή-

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΤΣΟΣ
Ε.Υ.Δ της Ε.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἴος: De Platone etelus, dogmata Γάϊος). Ὁ Τίμαιος, ὁ Φαίδων, ὁ Φίληβος καὶ οἱ Νόμοι ἀσκοῦν βεβαίως μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν, ἡ δ' ἀριθμοθεωρία καὶ ὁ Πυθαγορισμὸς τοῦ Πλάτωνος ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν καὶ πρὸς τὸν Πυθαγόραν καὶ τοὺς Πυθαγορείους καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἵδρυσιν Σχολῆς Νεοπυθαγορείων.

Αἱ οὕτω διαμορφωθεῖσαι Πλατωνικαὶ θεωρίαι ἀπετέλεσαν καὶ τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνηντήθησαν Ἑλληνικαὶ ἀντιλήψεις πρὸς ἰουδαϊκὰς καὶ ἀνατολικὰς τοιαύτας, διὰ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸ πάντων πνευματικῆς ζωῆς καὶ κινήσεως. Ὁ Φίλων ὁ Ἰουδαῖος (γενν. 30 πρ. Χρ.) προσπαθεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην τῇ βοηθείᾳ τοῦ Πλάτωνος, ἡ δὲ περὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου συγγραφὴ αὐτοῦ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἑρμηνεία τόσον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅσον καὶ τοῦ Τιμαίου τοῦ Πλάτωνος, τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Τὰ κατὰ τὸν νοητὸν κόσμον καὶ τὰς ἰδέας («οὐσίας καὶ ἐννοήματα») λαμβάνει ὁ Φίλων ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, πρὸς τὸν ὁποῖον συνδέεται τόσον πολύ, ὥστε ὁ Σουΐδας ἀναφέρει ὅτι «ἢ ὁ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ ὁ Φίλων πλατωνίζει». Αἱ γενικαὶ γραμμαὶ τῆς Θεολογίας καὶ Κοσμολογίας, καθὼς καὶ πλεῖσται σχετικαὶ ἔννοιαι καὶ περιγραφαί, εἰσεχώρησαν τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῆς Π. Διαθήκης καθὼς ἀργότερον καὶ εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ εἰς τὰ Εὐαγγέλια τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Ἰωάννου [1]). Οἱ πρῶτοι πατέρες καὶ φιλόσοφοι τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας εἰς τοιαύτην πνευματικὴν ἀτμόσφαιραν ἐκπαιδευθέντες, ἐπόμενον βεβαίως ἦτο νὰ μετεγγίσουν τὰς Πλατωνικὰς θεωρίας εἰς τὰς Χριστιανικὰς περὶ θεοῦ, περὶ κόσμου καὶ περὶ ζωῆς ἀντιλήψεως, (Κλήμης, Ὠριγένης). Ἀλλ' εἰς τοῦτο συνετέλεσε παρὰ πολὺ καὶ ὁ Νεοπλατωνισμός, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὴν συμφώνως πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς φιλοσοφίας διαμόρφωσιν τῶν Πλατωνικῶν θεωριῶν περιέλαβε καὶ ἀφωμοίωσε διὰ τοῦ ἐκλεκτισμοῦ πᾶν εἶδος φιλοσοφίας καὶ γνώσεως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

β') *Ὁ Πλάτων εἰς τὸν Νεοπλατωνισμὸν καὶ εἰς τὸν Χριστιανισμόν.*

Ὁ Νεοπλατωνισμός, ἂν καὶ παρουσιάζεται κατὰ πρῶτον διὰ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀμμωνίου Σακκᾶ (175–242 μ. Χρ.)

---

1. Πρβλ. A. Deissmann: Die Hellenisierune des semitischen Monotheisuns N. Jahrb. (d. Klass. Altertum R. Liechtenhan: Die goettl-Vorherbestimmung 1922 E. Norden: Agnostos Theos 1913).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Κ. Δ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ. Κ.τ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἐν Αἰγύπτῳ, συστηματοποιεῖται ἐν τούτοις παρὰ τοῦ μαθητοῦ τούτου Πλωτίνου (204–269 μετὰ Χρ.). Παρουσιάζει τρεῖς κατευθύνσεις φιλοσοφικάς, εἰς ἃς δύνανται νὰ ὑπαχθοῦν αἱ ἓξ Σχολαὶ ἢ ὁμάδες τῶν Νεοπλατωνικῶν. Τοιαῦται κατευθύνσεις εἶναι: α) Ἡ μεταφυσική, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦν: 1) ἡ Σχολὴ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Πλωτῖνος μετὰ τῶν μαθητῶν του Ἀμελίου καὶ Πορφυρίου, 2) ἡ Συριανὴ λεγομένη Σχολὴ τοῦ Ἰαμβλίχου (330 μ. Χρ.) μαθητοῦ τοῦ Πορφυρίου, 3) ἡ παρὰ Πλουτάρχου τοῦ Ἀθηναίου ἱδρυθεῖσα Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου περιωρίσθη ἐν τέλει ὁ Νεοπλατωνισμὸς καὶ ὅπου διεκρίθησαν οἱ: Συριανός, Πρόκλος (410–485 μ. Χρ.), Δαμάσκιος, Σιμπλίκιος κ.ἄ. μέχρι καταργήσεως τῆς Σχολῆς κατὰ τὸ 529. β) Ἡ θρησκευτικοθεουργική κατεύθυνσις, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἡ 4η Νεοπλατωνικὴ σχολὴ τῆς Περγάμου, εἰς ἣν ἀνήκουσιν ὁ Αἰδέσιος, ὁ Χρυσάνθιος, ὁ Εὐσέβιος, ὁ Μάξιμος, ὁ Ἰουλιανὸς (ὁ παραβάτης) κ.ἄ. γ) Ἡ καθαρῶς ἐπιστημονικὴ καὶ φιλολογική κατεύθυνσις, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦν: ἡ 5η Νεοπλατωνικὴ Σχολὴ τῆς Ὑπατίας, τοῦ Συνεσίου, τοῦ Ἱεροκλέους, τοῦ Ἑρμείου, Ἰωάννου τοῦ φιλοπόνου, τοῦ Ὀλυμπιοδώρου κ. ἄ. ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἡ 6η ὁμὰς τῶν Νεοπλατωνικῶν ἐν τῇ Δύσει, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν ὁ Χαλκίδιος, ὁ Μάριος Βικτωρῖνος, ὁ Μακρόβιος, ὁ Boethius κ.ἄ. Ὁ Νεοπλατωνισμὸς ἐν γένει θέλει νὰ καταγίνηται εἰς τὴν γνησίαν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν, λόγῳ ὅμως τῶν ἀντιλήψεων τῆς ἐποχῆς, τῶν προβλημάτων καὶ τῶν σχέσεών του καὶ τῆς πολεμικῆς πρὸς τὸν χριστιανισμόν, ἀναγκάζεται νὰ προβῇ εἰς ἑρμηνείας καὶ νὰ σχηματίσῃ θεωρίας καὶ ἀντιλήψεις περὶ Θεοῦ, περὶ ζωῆς καὶ περὶ κόσμου, ὅπου συνδυάζει Ἑλληνικὰς καὶ Πλατωνικὰς θεωρίας πρὸς θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις τῆς ἀνατολῆς. Τοιουτοτρόπως δημιουργεῖται τὸ σύστημα τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν πυρῆνα ἀποτελεῖ ἡ κατὰ Πλάτωνα (Τίμαιον) Κοσμολογία καὶ Θεολογία. Εἰς τὸ σύστημα αὐτὸ συνδυάζονται πάλιν θεωρίαι δυαδικαὶ (νοητὸς—αἰσθητὸς κόσμος) τῶν Πυθαγορείων, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, πρὸς μονιστικὰς καὶ Πανθεϊστικὰς θεωρίας τῶν Στωικῶν. Ἀλλὰ καὶ αἱ διὰ τοῦ τοιούτου συστήματος ἑρμηνεῖαι ἀφίνονται κατὰ μέρος, διότι ὡς τελικὸς σκοπὸς τῆς φιλοσοφίας τίθεται ἡ δι' ἐκστάσεως πνευματικῆς θεωρία τοῦ ὑπερτάτου καὶ ὑπερουσίου ὄντος, τοῦ Ἑνὸς καὶ ἀνωτάτου ἀγαθοῦ. Ἐὰν εἰς ὅλα αὐτὰ προστεθοῦν καὶ αἱ περὶ δαιμόνων ἀντιλήψεις, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ φανῇ ἐπίδρασις τοῦ Ξενοκράτους διὰ τοῦ Ποσειδωνίου καὶ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑθΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΝΤΖΙΟΣ
Ε.Υ.Δ τῆς Κ.Ε.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

εἰς τὸν Νεοπλατωνισμόν. Τοιουτοτρόπως ἐξηγεῖται ἡ θρησκευτικοθεουργικὴ κατεύθυνσις τῶν Νεοπλατωνικῶν τῆς Περγάμου, ἐνῷ ἡ τελευταία γραμματικὴ καὶ φιλολογικὴ μᾶλλον τροπὴ δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ διὰ τῆς προϊούσης παρακμῆς καὶ διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ ὁποία ἠνάγκαζε τοὺς ἐθνικοὺς αὐτοὺς φιλοσόφους νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ρητορικῆς, ἵνα ἀναπτυχθῇ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἀγάπη διὰ τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνισμόν, διὰ τὴν θρησκείαν καὶ διὰ τὴν φιλοσοφίαν του.

Ὁ Πλάτων ἦτο διὰ τοὺς Νεοπλατωνικοὺς (οἱ ὁποῖοι κατ' ἀρχὰς ἐλέγοντο «Πλατωνικοὶ» ἢ «Πλατωνίζοντες»)«Θεῖος,» «πάμμεγας». Ὁ Πλωτῖνος ὀνομάζει ἑαυτὸν «ἐξηγητὴν» τῶν Πλατωνικῶν θεωριῶν, καὶ ὁ Πρόκλος καλεῖ τὸν μὲν Πλάτωνα «προηγεμόνα καὶ ἱεροφάντην», τὴν δὲ φιλοσοφίαν του «ἔνθεον», «ἐποπτείαν». Ὁ Ἰάμβλιχος ἐνόμιζεν ὅτι ὁλόκληρος ὁ Πλάτων περιλαμβάνεται εἰς τοὺς διαλόγους Τίμαιον καὶ Πορμενίδην. Τὸν Ἀριστοτέλην ὠνόμαζον οἱ Νεοπλατωνικοὶ «δαιμόνιον», διότι ἐπίστευον ὅτι ὅπως ὁ δαίμων μεσολαβεῖ μεταξὺ θεοῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου οὕτω καὶ ὁ Ἀριστοτέλης μεσολαβεῖ μεταξὺ τοῦ θείου Πλάτωνος καὶ τῶν φιλομαθῶν ἀνθρώπων. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐθεωρεῖτο προπαρασκευαστικὸς διὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος. «Ἀριστοτέλει προθύσας εἰς τὴν Πλάτωνος λήγειν ἱερουργίαν». Διὰ τοῦτο δὲ συγκρίνονται αἱ θεωρίαι Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους καὶ καταβάλλεται προσπάθεια εὑρέσεως συμφωνίας μεταξὺ ἰδεοθεωρίας καὶ τῆς περὶ ἐντελεχείας θεωρίας. Ὁ Πρόκλος ὅμως καὶ ὁ Δαμάσκιος ἀργότερον δὲν διάκεινται εὐμενῶς πρὸς τοιαύτας προσπαθείας. Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τούτων ὁ Πλάτων διὰ τῆς προσωπικότητός του ἤσκει μεγίστην ἐπίδρασιν καὶ γοητείαν εἰς τοὺς Νεοπλατωνικούς. Ἀπετέλει τὸν ἰδεώδη ἄνθρωπον δι' αὐτούς, τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἵσταται πλησιέστερον πάντων πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Πλωτῖνος ἐφρόντισε νὰ μιμηθῇ τὸν ἰδανικὸν αὐτὸν Πλάτωνα καὶ ἐπέτυχε τοῦτο τόσον πολύ, ὥστε οἱ μετ' αὐτὸν δυσκόλως νὰ δύνανται νὰ διακρίνουν μεταξὺ Πλωτίνου καὶ Πλάτωνος. Ἐννοεῖται ὅτι πρὸς τὴν τοιαύτην μίμησιν καὶ ἀφομοίωσιν τῆς ἰδανικῆς τοῦ Πλάτωνος προσωπικότητος συνδυάζεται καὶ ἀνάλογος διαμόρφωσις τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας παρὰ τοῦ Πλωτίνου, διότι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀργότερον συνεχέοντο αἱ θεωρίαι τῶν δύο αὐτῶν φιλοσόφων, ὁ δὲ ζητῶν τὸν Πλάτωνα ἀντίκρυζε θεωρίας τοῦ Πλωτίνου εἰς τὰ φιλοσοφικὰ συγγράμματα.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Ε.Υ.Δ. ΙΩΑΝΝΗΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
Ε.Υ.Δ. ΙΩΑΝΝΗΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Συμφώνως πρὸς τὴν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν οἱ Νεοπλατωνικοὶ μετὰ τοῦ Πλωτίνου διακρίνουν τὸν ν ο η τ ὸ ν ἀπὸ τὸν α ἰ σ θ η τ ὸ ν καὶ ὑλικὸν κόσμον. Τὸν πρῶτον ὅμως χωρίζουν πάλιν εἰς «ὑ π ο σ τ ά σ ε ι ς» ἐπαλλήλους. Τρεῖς τοιαύτας ὑποστάσεις διακρίνει ὁ Πλωτῖνος 1) Τὴν ὑπερτάτην, τὴν ὑπεράνω πάσης οὐσίας, ἐνέργειας καὶ σκέψεως, τὸ ἀπρόσωπον ἐκεῖνο Ἕν καὶ ἀ γ α θ ὸ ν, τὸ ἀ π ό λ υ τ ο ν, περὶ τοῦ ὁποίου, τί δὲν εἶναι, δύναται τις μόνον νὰ εἴπῃ, 2) τὴν ἀμέσως ἀπὸ τὴν ὑπερτάτην προερχομένην δευτέραν ὑπόστασιν, τὸν Ν ο ῦ ν, εἰς τὸν ὁποῖον ὑποκείμενον καὶ ἀντικείμενον, διανοουμένη καὶ ἐκτεταμένη οὐσία ὑπάρχουν ἐν ταὐτῷ. Ὁ Νοῦς αὐτὸς ἐξισώνεται ἀπὸ τοὺς Νεοπλατωνικοὺς πρὸς τὸν Δημιουργὸν κατὰ Πλάτωνα, διότι ἀπὸ αὐτὸν παράγεται ἡ τρίτη ὑπόστασις, ἡ Ψ υ χ ή. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Πλατωνικὴ τριάς: Ἀγαθόν, Θεὸς δημιουργός, ψυχή, ἀναγνωρίζεται καὶ ἀπὸ τοὺς Νεοπλατωνικούς, ἂν καὶ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα: «Ἕν» (Πλωτῖνος, Ἀμέλιος), «ἐπέκεινα αἰῶνος» ἢ «προαιώνιον», (Πορφύριος) «πάντῃ ἄρρητον» «Ἕν» «ἀγαθὸν» (Ἰάμβλιχος», «Ἑνάς» (Πρόκλος), «νοῦς», «λόγος», «νοῦς αἰώνιος», «κόσμος νοητός», «νοερόν», «ψυχή», «κόσμος ψυχικός». Ἐννοεῖται ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι διαφοραί, διότι τὸ κατὰ Πλωτῖνον «Ἕν» δὲν εἶναι βασιλεὺς καὶ κυβερνήτης τοῦ κόσμου καὶ ὁ κατὰ Πλάτωνα Δημιουργὸς Θεὸς δὲν εἶναι ἁπλῶς ὅπως ὁ «Νοῦς» κατὰ τοὺς Νεοπλατωνικούς. Ἡ ψυχή, κατὰ τοὺς Νεοπλατωνικούς, ὡς κατωτέρα «ὑπόστασις», ἀποτελεῖ τὴν πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον γέφυραν. Οὗτος παράγεται ἐκ τῆς ψυχῆς, εἴτε ὡς κοσμοψυχῆς, εἴτε ὡς ἀτομικῆς ψυχῆς λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν. Ἀναλόγως δὲ πρὸς τὴν μεσάζουσαν αὐτὴν θέσιν καὶ κατάστασίν της ἡ ψυχὴ διακρίνεται εἰς ἀνωτέραν ἡ ὁποία εἶναι ἐστραμμένη καὶ προσανατολίζεται πρὸς τὸ ὑπέρτερον, πρὸς τὸν Νοῦν, καὶ εἰς κατωτέραν, σχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὸ αἰσθητὸν καὶ ὑλικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνοικεῖ καὶ διὰ τὸ ὁποῖον μεριμνᾷ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, παρὰ τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου, πᾶσαι αἱ ὑπάρξεις καὶ οὐσίαι παράγονται ἐκ τοῦ πρώτου καὶ ἀποτελοῦν κλίμακα διὰ τῆς βαθμιαίας τελειότητός των. Καὶ αὐτὴ ἡ τὸ ἕτερον ἄκρον ἀπὸ τοῦ νοητοῦ ἀποτελοῦσα ὕλη, περιλαμβάνεται εἰς τὴν κλίμακα αὐτήν. Τὸ ἀνώτατον Ἕν, τὸ ἀγαθὸν καὶ ὁ Θεὸς ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ ὕλη ἀφ' ἑτέρου, ἀποτελοῦν τὰ δύο ἄκρα τῆς γραμμῆς τῶν ὄντων διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται τὸ φῶς τοῦ Ἑνὸς καὶ βαθμηδόν, ἀναλόγως πρὸς τὸν βαθμὸν τελειότητος τῶν ὄντων ἀμαυροῦται, μέ-

ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ ΠΕΤΣΙΟΣ ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
Ε. ΠΕΤΣΙΟΣ Δ.Φ. Δ.Π.Μ.Σ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

χρις οὗ εἰς τὴν ὕλην ἐκλείπει ἐντελῶς. Διὰ τοῦτο ἡ ὕλη εἶναι μὴ—ὄν, ὡς τοιαύτη δὲ ὄχι μόνον ἀντίθεσις, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀρνητικοῦ χαρακτῆρος της, εἶναι καὶ προϊὸν τοῦ Ἑνὸς καὶ ὑπερτάτου ὄντος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Νεοπλατωνικοὶ δὲν ἀναχωροῦν ἀπὸ τὰ πράγματα διὰ νὰ ἀνέλθουν εἰς τὰς ἰδέας καὶ διὰ τούτων νὰ καταλήξουν εἰς τὸ ἀνώτατον Ἕν καὶ ἀπόλυτον, ὅπως ἔκαμνεν ὁ Πλάτων, ἀλλ' ἐπιχειροῦν ἀπὸ τὸ Ἕν καὶ ἀπόλυτον νὰ παραγάγουν καὶ ἑρμηνεύσουν τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀντικειμένων τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς. Τὸ ἀνώτατον Ἕν καὶ ἀπόλυτον, ὡς ἀμέριστον οὐδεμίαν μεταβολὴν πάσχει ἀπὸ τὴν τοιαύτην παραγωγήν, ὅπως οὐδεμίαν μεταβολὴν πάσχει καὶ τὸ εἰς κάτοπτρον εἰκονιζόμενον ἀντικείμενον ἀπὸ τὴν εἰκόνα του.

Τὰς ἰδέας ἐντοπίζει ὁ Πλωτῖνος εἰς τὸν «Νοῦν» ὄχι μόνον ὡς σκέψεις, ἀλλὰ καὶ ὡς οὐσίας καὶ δυνάμεις. Δι' αὐτῶν ἐπιδρᾷ ὁ Νοῦς εἰς τὰς ὑπ' αὐτὸν οὐσίας καὶ ὑπάρξεις. Εἶναι δ' ἡ τοιαύτη ἐπίδρασις τοῦ ἀνωτάτου Ἑνὸς διὰ τοῦ «Νοῦ» εἰς τὰς κατωτέρας ὑποστάσεις καὶ οὐσίας ὄχι ἐπενέργεια βουλήσεώς τινος, ἀλλ' ἁπλῆ φυσικὴ ἐπίδρασις κατ' ἀνάγκην προκύπτουσα ἀπὸ τὸ ἀγαθὸν καὶ Ἕν. Ὁ Νοῦς εἶναι τὸ ζῶν σύνολον τῶν ἰδεῶν. Ταύτας θεωρεῖ ὁ Πλωτῖνος πολλάς, ὄχι ὅμως καὶ ἀπείρους.

Ἡ ὕλη ὡς ἀντίπους τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι κατωτάτης ἀξίας καὶ διὰ τοῦτο ἔργον τῆς εἰς αὐτὴν ὑπαρχούσης ἐγκεκλεισμένης ψυχῆς εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ καὶ κάθαρσις ἀπὸ παντὸς ὑλικοῦ. Πρώτη βαθμὶς τῆς τοιαύτης καθάρσεως εἶναι ἡ δι' ἀσκήσεως τῶν ἀρετῶν: φρονήσεως, δικαιοσύνης, σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ ἀποφυγῆς μόνον τοῦ κακοῦ, περὶ τοῦ «ἔξω ἁμαρτίας» διατελεῖν. Ἀνώτερος σκοπὸς εἶναι ἡ «θέωσις», ἡ «ὁμοίωσις θεῷ», καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἀνωτέραν ἠθικὴν βαθμίδα. Ὑπεράνω ταύτης ὑπάρχει ἡ βαθμὶς τῆς «θεωρίας» τοῦ πρωταρχικοῦ ὄντος καὶ ἡ ἕνωσις πρὸς αὐτὸ διὰ τῆς ἐκστάσεως τῆς πνευματικῆς, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐξυπηρετῇ καὶ διευκολύνῃ ἡ ἄσκησις τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς πίστεως πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τέλειον κατορθώνει ἡ ψυχὴ διὰ τῶν ἠθικῶν αὐτῶν βαθμίδων νὰ ἀξιωθῇ τῆς θεωρίας τοῦ ἀνωτάτου ὄντος, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ θεοῦ. Διὰ τῆς διαλεκτικῆς δέ, ἡ ὁποία ἀντλεῖ τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν δύναμιν ἀπὸ τὸν νοῦν, λαμβάνει πλήρη συνείδησιν τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν καὶ ἐφαρμόζει αὐτάς. Τοῦτο, διότι δικαιοσύνη δὲν εἶναι, παρὰ «τὸ πρὸς νοῦν ἐνεργεῖν», σωφροσύνη δὲν εἶναι, παρὰ «ἡ εἴσω πρὸς νοῦν στρο-

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Κ.Π. 2006 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

φὴ» καὶ ἀνδρεία τέλος δὲν εἶναι, εἰμὴ «ἀπάθεια». Φρόνησις εἶναι «ἡ πρὸς νοῦν ὅρασις.» Τὴν ἁρμονίαν ὡς γνώρισμα τῆς ἀρετῆς, δὲν ἀπορρίπτουν μὲν οἱ Νεοπλατωνικοί, δὲν ἀναφέρουν ὅμως αὐτὴν καὶ ὡς κύριον γνώρισμα τῆς δικαιοσύνης μὲ τὴν σημασίαν τοῦ «ἕκαστον τὰ αὐτοῦ πράττειν.» Ἐνῷ δ' ἡ ἠθικὴ αὐτῶν παράγεται ἀπὸ τὰς περὶ κόσμου καὶ σύμπαντος καὶ ἀπὸ τὰς περὶ Θεοῦ ἀντιλήψεις καὶ θεωρίας των καὶ ἐνῷ οἱ φυσικοὶ νόμοι ἑρμηνεύονται παρ' αὐτῶν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς νόμους τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας, δὲν ἀναφέρεται καὶ ἡ ὀργάνωσις καὶ συγκρότησις τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτειακοῦ βίου εἰς ἀναλογίαν πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ εἰς ἀλληλεξάρτησιν ἐν τῷ σύμπαντι. Ὁ μυστικισμὸς καὶ ἡ διὰ τῆς περὶ ὕλης θεωρίας περιφρόνησις τοῦ ἐπιγείου βίου, δὲν ἐπέτρεπον ἐμβάθυνσιν εἰς τὰ τῆς κοινωνίας καὶ πολιτείας. Ὁ Πλωτῖνος δὲν ἤθελε νὰ ἀναφέρῃ τι περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῶν κοινωνικῶν του σχέσεων. Ἔζη εἰς ἕνα κόσμον ἰδεώδη καὶ χάριν αὐτοῦ μόνον.

Ὁ διὰ τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ οὕτω διαμορφωθεὶς Πλατωνισμὸς ἐπέδρασεν ὄχι ὀλίγον καὶ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, οὗτος ὅμως καὶ πρὸ τοῦ Πλωτίνου εἶχε συνδεθῇ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀνέκαθεν διέκρινον ἀνωτέρας καὶ τελειοτέρας περὶ κόσμου καὶ ζωῆς ἀντιλήψεις καὶ θεωρίας τῶν προχριστιανικῶν χρόνων. Τὸν τοιοῦτον σύνδεσμον διηυκόλυνε βεβαίως ὁ Φίλων ὁ Ἰουδαῖος, ὁ ὁποῖος ἐτόνιζε τὴν συμφωνίαν τοῦ Μωϋσέως πρὸς τὸν Πλάτωνα. Καὶ ὁ Νουμένιος ἐξ Ἀπαμείας τῆς Συρίας (160 μ. Χρ.) ὡς ἐθνικός, ἐχαρακτήριζε τὸν Πλάτωνα ὡς «Μωϋσῆν ἀττικίζοντα». Οἱ Ἀπολογηταὶ ἀκολούθως ἀνεγνώριζον εἰς τὰς περὶ θεοῦ θεωρίας τοῦ Πλάτωνος τὸν πρῶτον σχηματισμὸν τῆς περὶ Θεοῦ χριστιανικῆς ἰδέας καὶ ἐννοίας. Ὁ Κλήμης (Στρωματ. I 8, 125) καλεῖ τὸν Πλάτωνα «ἄριστον πάντων», «φιλαλήθη» καὶ «οἷον θεοφορούμενον». Παρὰ πολὺ ἐπίσης ἐκτιμᾷ αὐτὸν καὶ ὁ Εὐσέβιος. Πολλοὶ ἡρμήνευον τὸν Πλάτωνα καθ' ὑπερβολὴν χριστιανικῶς. Εἰς τὸ ἐν τῇ Πολιτείᾳ χωρίον (361ad) ὅπου πρόκειται περὶ καταδιώξεως τοῦ δικαίου ἀνεγνώριζον λ.χ. προφητείαν. Ὁ Κλήμης, εἰς τὰ περὶ Ἥρος τοῦ Ἀρμενίου ἐν τῇ Πολιτείᾳ (614a κ.ἑξ.) ἀναφερόμενα διέκρινε θεωρίαν περὶ ἀναστάσεως ἐκ νεκρῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ Εὐσέβιος εἰς τὸν περὶ «γηγενῶν» μῦθον ἐν τῷ Πολιτικῷ (271a). Δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπίδρασις τοῦ Πλάτωνος εἰς τὰς θεωρίας καὶ ἀντιλήψεις τῶν Πατέρων καὶ φιλοσόφων τῆς

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Δ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Τ.Φ.Ι.Ι.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἐν γένει, ὀφείλεται ὄχι τόσον εἰς σχολὰς φιλοσοφικάς,ὅσον εἰς τὸ ὅτι ὁ Πλάτων, ὅπως οὐδεὶς ἄλλος εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἐδίδασκε μίαν ἀνωτάτην θεότητα, διέκρινε τὸν νοητὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, ἀπεδείκνυε τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἐπρέσβευε τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν καὶ ἐτόνιζε τὸ καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὑπηρετῇ τὸν θεὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἕνεκα τούτων εἶχεν ἀξίαν ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος καὶ ἡ προσωπικότης διὰ τὸν Χριστιανισμόν,καθὼς ἀναφέρει καὶ ὁ Εὐσέβιος εἰς τὸν Βίον Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου (Υ9).Κατὰ τοῦτον,οἱ Χριστιανοὶ ἐκλεκτικῶς ἀνεγνώριζον καὶ παρεδέχοντο τὰς θεωρίας τοῦ ΠλάτωνοςΣυνεφώνουν μὲν πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν περὶ ἑνὸς Θεοῦ. θεωρίαν,ἀπέρριπτον ὅμως τὰς περὶ «γεννητῶν θεῶν» ἀντιλήψεις αὐτοῦ. Ἀνεγνώριζον τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, δὲν παρεδέχοντο ὅμως καὶ τὰς περὶ προϋπάρξεως αὐτῆς καὶ μετεμψυχώσεως θεωρίας του. Τὴν εἰς τὸν Τίμαιον (28c) ρῆσιν: «... τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν» ἐφήρμοζον οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ Ἀπολογηταὶ (Ἰουστῖν. II, 10) εἰς τὴν χριστιανικὴν δογματικήν, διδάσκοντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστησε φανερὸν καὶ ἐκοινοποίησεν εἰς τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν ὅ,τι ὁ Πλάτων ἐθεώρει ἀδύνατον. Ὁ Κλήμης πρὸς τοὺς μὴ πιστεύοντας εἰς τὴν ὕπαρξιν ἀοράτου καὶ νοητοῦ κόσμου προβάλλει τὰ εἰς τὸν διάλογον Σοφιστὴν (246a) ἐπιχειρήματα (Στρωματ. II 157).Εἰς τὸν κατὰ Πλάτωνα «νοητὸν Θεὸν» διέκρινον οἱ χριστιανοὶ φιλόσοφοι τὸν «Λόγον»,καὶ πολλοὶ πάλιν ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς τρεῖς Πλατωνικὰς ἐννοίας: τοῦ Θεοῦ δημιουργοῦ, τοῦ νοητοῦ κόσμου καὶ τῆς κοσμοψυχῆς,ἔβλεπον τὰ πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Αὐτὴν τὴν ἑρμηνείαν δίδει ὁ Κύριλλος ἀντικρούων τὸν Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτην, ὅστις εἰς τὰ κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, συμφώνως πρὸς τὴν Ἁγ. Γραφήν, διέκρινε τὴν κατὰ Πλάτωνα Τριάδα. Ταύτην ὁ Κύριλλος θεωρεῖ ὑποδήλωσιν τῆς κατὰ τὸ χριστιανικὸν δόγμα ἁγίας Τριάδος. Εἰς τὴν ἰδεοθεωρίαν εὕρισκεν ἡ χριστιανικὴ φιλοσοφία καὶ θεολογία σπουδαιότατον στήριγμα πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ κόσμου καὶ τῶν ὄντων διὰ «προτύπων», «τύπων»,«μιμημάτων», «εἰκόνων»κλπ. Ἀλλὰ καὶ ἡ χρῆσις αὐτὴ τῶν ἰδεῶν ἐγίνετο μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ μόνον ὅταν καὶ ὅπου δὲν ὑπῆρχεν ἀντίθεσις πρὸς τὸ δόγμα. Ὁ Τερτουλιανὸς διακρίνει εἰς τὴν ἰδεοθεωρίαν βάσεις

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Φ. ΠΕΤΣΙΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
Ε.Π. ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἀντιλήψεων τῶν γνωστικῶν καὶ τῶν Βαλεντιανῶν, ὁ δ' Εἰρηναῖος εἰς τὴν κατὰ τῶν «αἰώνων» πολεμικήν του ἀπορρίπτει αὐτήν. Ἐνταῦθα ὅμως πρόκειται κυρίως περὶ ἀπορρίψεως τῶν ὑποστάσεων καὶ τῶν Ἰδεῶν, ὡς χωριστῶν οὐσιῶν. Αἱ ἰδέαι ὡς σκέψεις τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς πρότυπα τῶν ὄντων καὶ πραγμάτων ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν φιλοσοφίαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ κατὰ Πλάτωνα Θεολογία καὶ ἡ Μεταφυσικὴ μετὰ τῆς διαλεκτικῆς διαδίδονται εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ συντελοῦν τόσον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ συστηματοποίησιν τῶν περὶ Θεοῦ, περὶ κόσμου καὶ περὶ ζωῆς χριστιανικῶν ἀντιλήψεων καὶ θεωριῶν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τῆς πολεμικῆς του κατὰ τῶν ἀλλοδόξων καὶ πρὸ πάντων κατὰ τῶν Νεοπλατωνικῶν. Γνήσιαι καὶ ἐκλελεγμέναι θεωρίαι τοῦ Πλάτωνος συνυφαίνονται πρὸς τὴν χριστιανικὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μέρος ἀναπόσπαστον αὐτῶν. Ὄχι δὲ μόνον ἡ Μεταφυσικὴ καὶ ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ καὶ ἡ Πολιτειολογία τούτου ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Αὔγουστῖνος εἰς τὰς περὶ «θείας Πολιτείας» (De civitate Dei) ἀντιλήψεις καὶ θεωρίας του παρουσιάζει μεγάλην ἐπίδρασιν τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος, μόλονότι διὰ Κικέρωνος καὶ διὰ τοῦ Ἀπουληΐου ἐγνώρισεν αὐτόν.

Ἡ τοιαύτη ὅμως σχέσις καὶ ἐπίδρασις τοῦ Πλατωνισμοῦ πρὸς τὸν χριστιανισμόν, μετὰ τὴν ὁριστικὴν καὶ τελείαν ἐπικράτησιν τοῦ τελευταίου τούτου, λησμονεῖται ταχέως. Ἡ Ἐκκλησία διὰ συστηματοποιήσεως τῶν θεωριῶν καὶ ἀντιλήψεών της λαμβάνει συνείδησιν τῆς ἀνεξαρτησίας της, καὶ ὁ Πλατωνισμὸς περιορίζεται εἰς τὰς Νεοπλατωνικὰς σχολάς, μέχρις ὅτου κατὰ τὸ 529 διὰ διατάγματος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ κατηργήθη ἡ ἐν Ἀθήναις Σχολή, ἡ τελευταία ἑστία τῆς παλαιᾶς φιλοσοφίας. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα δὲν κατώρθωσαν νὰ περιορίσουν ἢ ἐκμηδενίσουν τὴν περαιτέρω διὰ τοῦ Πλατωνικοῦ Πνεύματος ἐξέλιξιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἤδη ὁ Ἰ ω ά ν ν η ς ὁ Δ α μ α σ κ η ν ὸ ς κατὰ τὸν ὄγδοον αἰῶνα, ὁ ἐμπεδώσας καὶ συστηματοποιήσας τὴν Χριστιανικὴν δογματικήν, χρησιμοποιεῖ τὴν διαλεκτικὴν καὶ τὰς θεωρίας τοῦ Πορφυρίου, τοῦ Ἀμμωνίου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Εἴτε «Θεόπνευστος» καὶ «θεοφορούμενος», εἴτε ἀντιγραφεὺς τῆς Π. Διαθήκης καὶ λογοκλόπος θεωρεῖται παρὰ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὁ Πλάτων, ἐξακολουθεῖ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς διώξεως

Ε.Υ.Δ. τῆς Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

καὶ ἀποκηρύξεως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, νὰ ἐπιδρᾷ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ νὰ βοηθῇ εἰς τὴν λύσιν πολλῶν καὶ ποικίλων προβλημάτων. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνάτου αἰῶνος, ὅτε νέα ὥθησις ἐδόθη εἰς τὴν Παιδείαν καὶ τὰ γράμματα καὶ ἐπανιδρύθη καὶ ἐν Κων)πόλει ἡ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου καταργηθεῖσα Σχολή, ἀναφαίνεται πάλιν εἰς τὸν πνευματικὸν οὐρανὸν ὁ Πλάτων. Ὁ Φώτιος (820–891) διδάσκει καὶ ἑρμηνεύει τὸν Πλάτωνα μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πορφυρίου καὶ ἄλλων φιλοσόφων. Οἱ Πλατωνικοὶ διάλογοι καὶ αἱ ἐπιστολαὶ συγκεντρώνονται, ἀντιγράφονται καὶ διορθώνονται μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔχομεν τὸν Κώδικα χειρογράφων, τὰ ὁποῖα συνεκέντρωσε καὶ διώρθωσεν ὁ μαθητὴς τοῦ Φωτίου Ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας Ἀρέθας (860–930). Ὁ Κῶδιξ αὐτὸς τοῦ Ἀρέθα διασωθεὶς εἰς τὴν Μονὴν τῆς Πάτμου καὶ ἐντεῦθεν μεταφερθεὶς εἰς Ἀγγλίαν παρὰ τοῦ Κλάρκε, ὀνομάζεται σήμερον Κλαρκιανὸς καὶ ἀποτελεῖ τὴν τελειοτέραν Συλλογὴν τῶν συγγραφῶν τοῦ Πλάτωνος. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν συνελέγησαν καὶ ἀντεγράφησαν καὶ τὰ περὶ Πλάτωνος συγγράμματα τῶν παλαιοτέρων, Μαξίμου, Δαμασκίου, Πρόκλου κλπ. Κατὰ τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα ὁ Μιχαὴλ Ψελλὸς (1018–1079) ὁ «ὕπατος τῶν φιλοσόφων» ὀνομασθεὶς καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἰωάννης Ἰταλὸς ἐμβαθύνουν ἰδιαιτέρως ὅλως εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ διαδίδουν καὶ διδάσκουν αὐτήν, προσπαθοῦντες ἐκ παραλλήλου νὰ ἀποδείξουν τὴν συμφωνίαν αὐτῆς πρὸς τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ Μιχαὴλ Ψελλὸς συνέγραψε πολλὰ καὶ διάφορα περὶ τοῦ Πλάτωνος συγγράμματα. Βαθεῖς γνῶσται τοῦ Πλάτωνος εἶναι καὶ ὁ Θεόδωρος Μετοχίτης ἀργότερον (1283–1328) καὶ ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Νικηφόρος Χοῦμνος, ὁ ὁποῖος καταγίνεται εἰς τὴν ἑρμηνείαν Πλατωνικῶν διαλόγων καὶ εἰς τὴν σύγκρισιν τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ ἀρχίζει ἐκ νέου ἡ μελέτη καὶ σπουδὴ τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, ἡ ὁποία, διὰ τῆς ἐκ παραλλήλου μελέτης τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους, ἔφερεν εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν Βυζαντινῶν εἰς Πλατωνικοὺς καὶ εἰς Ἀριστοτελικούς. Ἡ διαίρεσις αὐτὴ εἶχε τὰς συνεπείας της καὶ εἰς τὸν πολιτικὸν βίον καὶ εἰς τὰς τύχας τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα ὁ Πλάτων καὶ ἡ Πλατωνικὴ φιλοσοφία μελετῶνται καὶ διδάσκονται ἐν Κων)πόλει. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔχομεν τὴν

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΡΙΤΙΚΟΣ
Ε.Υ.ΔΗ.ΤΕ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

πολύκροτον «Περὶ τοῦ καταφρονεῖν τὸν θάνατον» πραγματείαν τοῦ Δημητρίου Κυδώνη, εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται ὁποίαν καὶ ὁπόσην ἐπίδρασιν ἤσκει ὁ Πλάτων.

Εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην ὁ Πλάτων ἦτο ὀλιγώτερον γνωστός. Ὁ Αὐγουστῖνος (354—430) ὡς γνωρίζομεν, ἀπὸ τὸν Κικέρωνα, ἀπὸ τὸν Πορφύριον καὶ ἀπὸ τὸν Ἀπουλήϊον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐγνώρισεν αὐτόν. Ἡ παρὰ τοῦ Χαλκιδίου, μετάφρασις τοῦ Τιμαίου τοῦ Πλάτωνος μετὰ σχολίων, τὰ σχόλια τοῦ Μακροβίου εἰς τὸ ὄνειρον τοῦ Σκιπίωνος κατὰ Κικέρωνα, καὶ αἱ μεταφράσεις καὶ τὰ ἔργα τοῦ Βοετίου (Boethius) ἀποτελοῦν τὰς πηγὰς τῶν Πατέρων καὶ φιλοσόφων τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Βοέτιος (480--525) ἤθελε νὰ μεταφράσῃ τοὺς Διαλόγους τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν Λατινικήν, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπόν του αὐτόν. Κατὰ τὸ 1180 μετεφράσθησαν εἰς τὴν Λατινικὴν ὁ Φαίδων, ὁ Μένων καὶ τινες ἄλλοι διάλογοι, ὀλίγον ὅμως συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, ἡ ὁποία ἐν τούτοις διὰ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τοῦ Αὐγουστίνου εἶχεν εἰσδύσει καὶ ἐπέδρα εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν, καθὼς καὶ εἰς τὴν σχολαστικὴν λεγομένην φιλοσοφίαν τῆς Δύσεως. Ὁ Ἄνσελμος ὁ Καντερβουρίας (1033—1106) καὶ ὁ Μποναβεντούρα (1221—1274) ἀνήκουν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Πλατωνιζόντων χριστιανῶν φιλοσόφων τῆς Δύσεως. Ὁ Θωμᾶς Ἀκουϊνάτιος (1225—1274), ὁ Petrus Lombardus, μαθητὴς τοῦ Ἀβελάρδου καὶ ἄλλοι διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Αὐγουστίνου, Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ διὰ τούτων ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν καὶ τοῦ Πορφυρίου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἡ μικρὰ διάδοσις τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας καθ' ἑαυτήν, καὶ ἡ χρῆσις τῆς «Εἰσαγωγῆς» τοῦ Πορφυρίου καὶ τοῦ Ὀργάνου τοῦ Ἀριστοτέλους, μετὰ τῆς διὰ τῶν Ἀράβων διαδόσεως τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, συνετέλεσαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ ἐπικράτησιν ἐν τῇ Δύσει τῆς τελευταίας ταύτης. Ὁ Θωμᾶς Ἀκουϊνάτος συνέδεσε τὴν δογματικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν τόσον στενῶς πρὸς τὰς θεωρίας τοῦ Ἀριστοτέλους, ὥστε ὁ Πλάτων ἔμεινεν εἰς τὸ περιθώριον τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ κινήσεως. Ἀλλ' ὁ οὕτω διαμορφωθεὶς Ἀριστοτελισμὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἱκανοποιῇ ἐπ' ἄπειρον τὸν κόσμον ἐκεῖνον, ὅστις προϊούσης τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην, πέραν τῶν τύπων τῆς λογικῆς καὶ τοῦ Σχολαστικισμοῦ, νὰ διευθύνῃ τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς του πρὸς τὸ ἀνώτατον ἀγαθόν, πρὸς τὸ ἀπόλυτον, πρὸς τὴν

ΕΡΓΑΣΙΑ ΠΗΛΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ Π.Μ.Σ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
Ε.Υ.Δ. Π.Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

πηγὴν πάσης ζωῆς. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶχεν ἀνάγκην τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἤργησε καὶ νὰ ἀναφανῇ εἰς τὸν πνευματικὸν τῆς δύσεως ὁρίζοντα. Ὅπως ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρκεσιλάου ὁ Σωκρατικὸς Πλάτων διὰ τῆς διαλεκτικῆς ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ὅπως ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παναιτίου ὁ ἠθικὸς Πλάτων ἔθεσε τέλος εἰς τὸν σκεπτικισμὸν καὶ ἔδωκε νέας κατευθύνσεις εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ σκέψιν, οὕτω καὶ κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ὁ Πλάτων ἔρχεται νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἀπὸ τὸν Σχολαστικισμόν. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Μεσαίωνος καὶ δι' ὅλων τῶν διαθλάσεών του δὲν ἔχασε τὴν δύναμίν του ὁ Πλατωνικὸς ἥλιος. Διὰ τοῦ Πλάτωνος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Ἰταλίᾳ κατῆλθεν ὁ ἀνώτερος πνευματικὸς ἐκεῖνος Ἔρως εἰς τὰς ψυχὰς διὰ νὰ ἀνυψώσῃ καὶ ὁδηγήσῃ αὐτὰς εἰς τὸ ὑπέρτατον, εἰς τὸ αἰώνιον καὶ ἀπόλυτον καλόν, ἀγαθὸν καὶ ἀληθές.

γ') *Ὁ Πλατωνισμὸς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Ἰταλίᾳ.*

Ἡ ἀναγέννησις ἐν Ἰταλίᾳ προπαρεσκευάσθη μὲν ἀπὸ τὴν πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν ἀνάγκην τῆς ἀνυψώσεως διὰ τῶν ἔργων τέχνης εἰς τὸν κόσμον τῶν Ἰδεῶν, ἔλαβεν ὅμως περιεχόμενον καὶ μορφὴν διὰ τοῦ Πλάτωνος. Καὶ ὁ Πλάτων ἐφάνη εἰς τὸν πνευματικὸν ὁρίζοντα τῆς Δύσεως, ὅταν μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἤρχισαν νὰ διεξάγωνται διαπραγματεύσεις περὶ ἑνώσεως, ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννης ὁ ὄγδοος ὁ Παλαιολόγος συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Ἰωσὴφ καὶ ἑπτακοσίους ἱεράρχας καὶ φιλοσόφους, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν Νικόλαον Κουζάνον, τὸν θεωρούμενον πρωτοπόρον τῆς φιλοσοφικῆς ἀναγεννήσεως ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ, ἦλθεν εἰς τὴν Φερράραν τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸ 1438, ὅπου συνεκροτήθη σύνοδος διὰ τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Κατὰ τὴν σύνοδον αὐτήν, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ μετὰ ἓν ἔτος, ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων (1355-1450), ἀνήκων εἰς τὴν γενεὰν καὶ χορείαν ἐκείνην τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, ἡ ὁποία εἶχεν ἐξαρτήσει τὴν σωτηρίαν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Πλατωνικῶν θεωριῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τούτων ἀναδιοργάνωσιν τῆς κοινωνίας καὶ πολιτείας, μετὰ τόσου ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἀνέπτυξε τὰ κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος ἐν σχέσει καὶ πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλη-

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ... ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ... ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ... Ε.Γ. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006